

De realiteit van bedrijfseconomisch onderzoek

Jacques Theeuwes

In het weekblad ESB (9-4-1997) maakt collega Arnoud Boot zich samen met zijn medeauteur Kees Cools zorgen over de bijrol van Nederlandse bedrijfseconomen op het toneel van de internationale Econo-

mische Wetenschappen.¹ In genoemd artikel beschrijven de auteurs op een enigszins karikaturale wijze de beoefening van de bedrijfseconomie aan de Nederlandse universiteiten. Een oorzaak voor de geringe wetenschappelijke prestaties van de bedrijfseconomen zou zijn het ontbreken van 'door de wol geleverde' wetenschappers die onderzoekers in de bedrijfseconomie kunnen opleiden. Binnen de bestaande economische onderzoekscholen spelen slechts econometristen en algemene economen een rol van betekenis. Dit is ook niet verwonderlijk aldus de auteurs, omdat de bedrijfseconomie in Nederland wordt gedomineerd door 'bijzondere' en/of parttime hoogleraren werkzaam in een accountantspraktijk. Dezen hebben meer interesse in de opleiding van accountants, dan in de ontwikkeling van de bedrijfseconomische kennis. De positie van hoogleraar in de bedrijfseconomie zou daarom uitsluitend toegekend moeten worden aan ervaren onderzoekers met een voldoende wetenschappelijke staat van dienst.

Deze ongenueanceerde stellingname vraagt om commentaar. Collega Frans Tempelaar reageerde reeds in het juninummer van het MAB met de constatering dat de auteurs in het midden hebben gelaten 'welke' bedrijfseconomie onder-

werp is van de kritiek.² Ik voel mij als voltijds hoogleraar in de bedrijfseconomie én lid van de Orde Nederlands Instituut van Registeraccountants door de onmiskenbare verwijten van de auteurs aangesproken. Met Tempelaar vraag ik mij af of Boot en Cools de bedrijfseconomie niet te veel beperken tot het deelgebied 'accounting'. Immers als alle deelgebieden van de bedrijfseconomie (financiering, bedrijfsorganisatie, marketing, informatievoorziening en accounting) in beschouwing worden genomen kan er toch niet worden gesproken van een dominantie van de accountancy (in de betekenis van 'auditing'). Het is een illusie om de als accountant werkzame hoogleraren zoveel invloed toe te dichten .

Ik neem het voorstel van Tempelaar over om de aanduiding 'onderzoek in de bedrijfseconomie' te vervangen door 'onderzoek naar de bedrijfseconomische invalshoek' van de disciplinegebieden marketing, financiering, accounting, enz. Deze economische dimensie is uiteraard altijd gerelateerd aan het algemene keuzevraagstuk van de allocatie van schaarse middelen. Vervolgens beperk ik mij in mijn commentaar tot het disciplinegebied 'accounting'. Tot dit gebied reken ik de Externe Verslaggeving (financial accounting), de Management Accounting en de Accountantscontrole (auditing). Alleen op dit laatste gebied zijn relatief veel hoogleraren vanuit de accountantspraktijk werkzaam. Getalsmatig kan er derhalve geen sprake zijn van een dominantie van accountants onder de beoefenaren van de Nederlandse bedrijfsecono-

Prof. Dr. J.A.M. Theeuwes RA is hoogleraar Bedrijfseconomie, in het bijzonder in de Management Accounting aan de Technische Universiteit Eindhoven.

mie. Het is ook niet hard te maken, dat andere disciplinegebieden dan de accounting in het keurslijf van het begrippenapparaat van de accountancy zijn geperst. De uitspraak van Boot en Cools dat 'accountancy de bedrijfseconomie heeft gereduceerd tot een verzameling definities en waarderingsgrondslagen' ontbeert derhalve ook iedere grond van waarheid.

Deze stelling zou minstens moeten worden beperkt tot het disciplinegebied accounting binnen de bedrijfseconomie.

Is het werkelijk zo dat het hele gebied accounting wordt gedomineerd door onwetenschappelijk werkende accountants en is gereduceerd tot een verzameling definities en waarderingsgrondslagen? Inventariseren we de resultaten in termen van publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften dan vinden we op de gebieden auditing en financial accounting relatief weinig items. Dat is ook niet vreemd omdat de vraagstukken op deze gebieden voor een groot deel ingebed zijn in de regelgeving van het land waar de auteur werkt. Het forum van vakgenoten voor de in Nederland werkende onderzoeker op deze gebieden bevindt zich in Nederland en leest onder andere het MAB.

Met de voortgaande internationale harmonisatie van de regelgeving voor de externe verslaggeving is meer internationale samenwerking van onderzoekers in de nabije toekomst voor de hand liggend.

Voor het gebied management accounting ligt dit wat anders. Het gaat hier om economische aspecten van planning en control voor bestuurders van organisaties. Hier opereren internationale onderzoeksgroepen waar Nederlandse onderzoekers deel van uitmaken. Er wordt gepubliceerd in internationale wetenschappelijke tijdschriften zoals 'Accounting, Organizations and Society', 'International Journal of Production Economics' en 'Management Accounting Research'. Nederlandse onderzoekers presenteren papers op internationale wetenschappelijke conferenties, bijvoorbeeld de jaarlijkse conferentie van de European Accounting Association en het tweejaarlijks internationale seminar voor onderzoekers op het gebied Manufacturing Accounting Research (tijdens de in juni van dit jaar gehouden conferentie werden 10 van de 40 papers door Nederlandse onderzoekers gepre-

senteerd!). Aan de opleiding van onderzoekers in de management accounting wordt door de hoogleraren in dit gebied veel werk verricht. Als voorbeeld noem ik de jaarlijkse 'Advanced Course in Management Accounting Research' die door collega Tom Groot (VU) in samenwerking met het MARC wordt georganiseerd. Aan deze opleiding werken internationale toponderzoekers in de management accounting mee. Resultaten van onderzoek zijn ook terug te vinden in de toenemende stroom proefschriften op het gebied van management accounting. Ik noem als voorbeelden M.J.F. Wouters³ met een onderzoek naar het gebruik van kosten bij managementbeslissingen, dat geheel past in de door Boot en Cools bepleite 'positieve accounting theorie'; J. Van der Meer-Kooistra⁴ die het vraagstuk van 'transfer pricing' plaatst in het kader van de 'transactiekostentheorie'; E.G.J. Vosselman⁵ met een onderzoek naar management sturingsinstrumenten gebruikmakend van de 'economische-organisatietheorie'.

Uit de genoemde voorbeelden moge blijken dat het wetenschappelijk onderzoek op het gebied management accounting in Nederland zeker niet illusoir is. Hoogleraren en universitaire (hoofd)docenten werken behalve aan kennisoverdracht, intensief aan de kennisproductie en de opleiding van onderzoekers. Gegeven de momentele overheidsfinanciering voor wetenschappelijk onderzoek zou een landelijke onderzoekschool op het gebied van de bedrijfseconomie bevorderend kunnen zijn voor de verbetering van de kwaliteit van het Nederlandse onderzoek. Gelet op de misplaatste concurrentiehouding van de meeste Colleges van Bestuur van de Nederlandse Universiteiten zal een landelijke onderzoekschool wel een illusie blijven.

Noten

1 Boot A.W.A. en Cools K., (1997), Bedrijfseconomisch onderzoek in Nederland: een illusie?, in: *ESB* 9-4-1997.

2 Tempelaar F.M., (1997), De illusie van bedrijfseconomisch onderzoek. *MAB* juni, pp. 264-265.

3 Wouters, M.J.F., (1992), *Relevant Costs or Full Costs?*, proefschrift TU-Eindhoven, (Maklu, Antwerpen).

4 Meer-Kooistra, J. Van der, (1993), *Coördineren, motiveren en verrekenen*, proefschrift RU-Groningen.

5 Vosselman, E.G.J., (1995), *Sturing door prestatie-evaluatie of marktwerking*, proefschrift TU-Eindhoven.